

Naturskyddsföreningen
Västerås

Västerås 2025-09-30

Västerås stad
Kommunstyrelsen
kommunstyrelsen@vasteras.se

Samrådshandling *Västerås översiktsplan. Utblick 2070*
Dnr KS 2020/01379-3.1.1

Naturskyddsföreningen i Västerås har tagit del av samrådshandlingarna för Västerås översiktsplan och lämnar nedanstående synpunkter. Fortsättningsvis förkortas Naturskyddsföreningen i Västerås enbart som Naturskyddsföreningen.

POSITIVA ASPEKTER PÅ ÖVERSIKTPLANENS FÖRSLAG

Naturskyddsföreningen anser att Strategi 2 "Stärk grönt och blått" som beskrivs i kapitel 1 låter bra på ett övergripande plan. Även under "Grönt och blått" i kapitel 2 ser Naturskyddsföreningen positivt på Gröna Ringen runt Västerås tätort och återvätning av tidigare våtmarker på kommunal mark samt nytt friluftsområde vid Anundshög och nytt friluftsområde Johannisberg-Önstensborg.

Under "En sammanhållen stad" (s. 22) läser vi att det reserveras yta "för kollektivtrafiken i bärande stråk i hela kommunen, inklusive tvärlinjen". Tvärlinje för kollektivtrafiken ser Naturskyddsföreningen positivt på samt att stärka viktiga bärande kollektivtrafikstråk.

Vi ser också som positivt att "Lokala stadsdelskärnor med kommersiell och offentlig service vid torg, parker och stadsgator möjliggör ett Västerås där det som behövs i vardagen finns nära" och att "Lokalisering av stadsdelskärnorna samt ett ungefärligt gångavstånd inom en kvart" (s. 41). Naturskyddsföreningen anser att det är bra att man planerar för den s.k. 15-minutersstaden.

Klimatförändringarna påverkar även riksintresset Västerås: "I den modernistiska stadskärnan finns det behov av att anpassa miljön till ett förändrat klimat genom att tillföra mer grönska och mindre hårdgjorda mark- och takytor för att hantera dagvatten, skyfall och för att ge skugga under varma dagar, bidra till biologisk mångfald och förbättra luftkvaliteten och ljudmiljön. [...] Ett grönare, mjukare city ger bättre förutsättningar för avkoppling, möten och motion och lek och därmed en ökad social hållbarhet" (s. 67). Detta är en bra ambition som Naturskyddsföreningen instämmer i.

SPRÅKLIGT UNDERLAG OCH FORMULERINGAR

Naturskyddsföreningen ställer sig kritiskt till att kommunen nästan uteslutande använder sig av begreppet *komplettering* i stället för förtätning. Detta begrepp används i bland annat följande formuleringar: "Befintliga verksamhetsområden ska i första hand kompletteras och utvecklas för att använda marken på ett yt- och resurseffektivt sätt" (s. 11). "Kraftigt tillskott av bostäder, befintlig bebyggelse omvandlas och kompletteras" (s. 24). "Kärnorna ska kompletteras med bostäder som bidrar till en variation av hustyper, boendeformer, upplåtelseformer och storlekar" (s. 34).

I planförslaget presenteras inte vad är det som fattas i dessa områden (... om det nu saknas något). På vissa ställen står det om att komplettera med grönska eller cykelvägar, men i övrigt sägs inte vad områdena ska kompletteras med. Att använda ordet "komplettera" är att presentera förändringen som positiv ... att efter den planerade kompletteringsbebyggelsen kommer området att bli ... komplett.

Likaså med begreppet *kompensation*. Man talar om "kompensationsåtgärder [...] för att ge tillbaka en del av de värden som tagits" (Västerås Översiktsplan s. 46). Kompensering innebär här att man får fortsätta belasta naturen eller planeten om man "kompenserar" på annat ställe. Det innebär alltså ingen lösning, kanske på sin höjd hjälper det att lätta på samvetet. Vi kommenterar flera retoriska formuleringar och användning av vissa begrepp längre fram.

PLANERINGSINRIKTNING: 260 000 INVÅNARE ÅR 2070

"Planeringsinriktningen om 260 000 invånare år 2070" (s. 42) är en central tanke i Översiktsplanen. Vi vet att befolkningstillväxt inte går att hejda och det måste planeras utifrån det faktum att vi kommer att bli fler invånare i Västerås. Men varför sträva efter att bli ännu fler invånare i Västerås? Översiktsplanen visar genomgående på den outtalade tanken att Västerås stad ska bli större, att vi ska bli fler genom att locka hit arbetskraft, studenter, forskare, spetskompetens mm. Att Västerås ska vara en attraktiv stad står på många ställen i planen, exempelvis:

- "Detta lockar både företag att etablera sig här och människor att flytta hit" (s. 6).
- "Verka för en ännu mer attraktiv kommun och ett levande city. Utveckla Västerås till en attraktiv universitetsstad" (s. 37)
- "Västerås ska vara en attraktiv stad" (s. 46)
- "Västerås är en universitetsstad, vilket stärker det lokala näringslivet och ger oss ökad möjlighet att utvecklas till en ännu mer attraktiv stad" (s. 3)
- "Tekniska anläggningar utformas utifrån plats och omgivande bebyggelse så att de bidrar till en modern, robust och attraktiv kommun" (s. 45)

Och förutom att locka människor till en attraktiv stad måste man försöka utveckla eller förstärka "dragningskrafterna". Man läser i planen:

- "Ett brett bostadsutbud med variation i hus- och lägenhetstyper, upplåtelseformer, storlekar och kostnadsnivåer bidrar till stadens och regionens dragningskraft" (s. 25)
- "Genom att skapa offentliga rum och stråk i samverkan med näringslivet ökar man dragningskraften tillsammans" (s. 25).

Om man ska försöka få att "människor flyttar hit" bör detta presenteras som ett avsiktligt mål och det bör stå explicit i Översiktsplanen och motiveras.

FÖRTÄTNING

Vi har redan tagit upp att förtätningen kallas, retoriskt, för "komplettering: "Komplettering med bebyggelse i staden sker huvudsakligen i city och i stadsdelskärnorna" (s. 14). Ordet "Komplettering" här ger en positiv bild av förtätningen, som att något saknas och bör kompletteras. När det handlar om att bygga på utkanterna av staden och förtäta city presenteras det som att "befolka platserna" (s. 24). Naturskyddsföreningen anser att det borde stå explicit i planen vilka risker finns med en förtätning i city och hur dessa är tänkt att motverkas eller åtgärdas.

Den kraftiga expansionen av Västerås, som till en tredjedel ska ske på landsbygden, sägs rättfärdiga att ta jordbruksmark i anspråk. Till saken kommer nu den ökade krismedvetenheten och att Sverige idag bara kan producera 50% av sitt behov av livsmedel. Denna planeringsinriktning kan ifrågasättas utifrån vikten av jordbruksmarken som uttrycks tydligt och bra under "Riskhantering och totalförsvarets intressen": "Förmågan till självförsörjning av livsmedel blir allt viktigare, i synnerhet i tid av kris eller krig. I och med det stärks behovet av att bevara vår jordbruksmark så långt det är möjligt och att se till att möjlighet finns att ställa om även andra grönytor till odling i anslutning till där människor bor. Jordbruksmarken i Mälardalen och särskilt i Västerås har ett mycket högt värde sett till produktionskapacitet. En tredjedel av hela länets åkermark finns i Västerås" (s. 84). Naturskyddsföreningen anser att det bör ses över om "en tredjedel av de nya bostäderna ska tillkomma i landsbygdskärnorna och dess omland" (s. 55).

FÖRTÄTNINGEN I RELATION TILL GRÖNYTOR

Översiktsplanen tar planeringsmässig höjd för att i framtiden ha en beredskap för en ökad befolkning. Planförslaget utgår från en befolkning om 260 000 invånare år 2070, det vill säga en drygt 60-procentig ökning. SCB bedömer att Sveriges befolkning kommer öka med ungefär 11 procent under samma period. Naturskyddsföreningen anser att det är orimligt att planera för en så stor ökning av befolkningsmängd inom kommunen. Att planera för en orimlig befolkningsökning leder till onödig förtätning och ianspråktagande av åkermark. Detta ställer sig Naturskyddsföreningen emot. Det sätter en stor press på parker och grönytor och det anges att man även kommer att behöva använda åkermark för att nå målen. Kopparlunden och centrala Mälarstranden från resecentrum till Ängsgärdet är områden i princip helt utan grönytor idag. Vi ser redan idag att planeringen på Kopparlunden kommer att ha knapphändigt med grönytor.

Naturskyddsföreningen ser att de övergripande ambitionerna med parker och grönytor och att stärka grönt och blått riskerar att kunna trängas undan vid den stegvisa detaljplaneringen då hus med uthyrbar yta ska konkurrera med gröna ytor vid varje ny detaljplan.

”I planförslaget skapas ytterligare förutsättningar för cirka 9 000 bostäder i stadsdelar (exempelvis Bjurhovda, Råby, Vallby samt delar av Hamre), i stadsdelskärnor, nytt område Norra Sättra och på Johannisberg inklusive Kanalstaden” (s. 9). Bjurhovda, Råby, Vallby, delar av Hamre och stadsdelskärnor är mogna stadsdelar vilket innebär någon typ av förtätning för att uppnå målet. Detta ökar trycket på grönytorna som ska räcka till flera. I Grönstrukturplanen varnas det just för att antalet invånare per kvadratmeter grönyta kan ha stor påverkan för befolkningens hälsa och för parkernas välmående. Vad gäller tryck på grannskapsparker har Västerås stad ”50 kvadratmeter friyta per invånare som riktlinje för grannskapsparker och stadsdelsskogar sedan 2003, vilket baserades på förslag från Byggforskningsrådet och rekommendationer från Boverket” (Grönstrukturplan s. 85).

Naturskyddsföreningen anser att den planeringsinriktning som anges i Översiktsplanen, med kraftig expansion av bostäder och arbetsplatser de närmaste decennierna, även skapar behov av skolor och annan service som också det tar plats i staden. Det gör att den övergripande strategin ”Stärk grönt och blått” (s. 7) kommer i konflikt med planeringsinriktningen. Vi anser att denna planering inte är realistisk utan den behöver revideras.

TYNGDPUNKT PÅ EKONOMI

Västerås Översiktsplan innehåller många positiva aspekter. Naturskyddsföreningen anser dock att riktlinjen att Västerås ska sträva efter en bra befolkningstillväxt leder till tanken att ekonomisk tillväxt är något önskvärt. Utifrån ”planeringshorisonten”, det vill säga att växa till 260 000 invånare år 2070, ”möjliggör planen för minst 50 000 fler arbetstillfällen för att säkerställa en god ekonomisk tillväxt, effektiv konkurrens och säkra arbetstillfällen i relation till befolkningstillväxt (s. 10).

Naturskyddsföreningen anser att det i Översiktsplanen läggs stor vikt på *ekonomisk tillväxt*. Ett annat illustrativt exempel är: ”God teknisk infrastruktur i kommunen är avgörande för att nå målet om ett Västerås som är robust, modigt och framsynt i den gröna omställningen och i tider av kris. Tillgången till teknisk infrastruktur är en väsentlig förutsättning för att kunna göra hållbara, långsiktiga och resurseffektiva lösningar i en växande kommun och för att säkerställa en god ekonomisk tillväxt” (s. 45). Ekonomisk tillväxt innebär att förbrukningen av naturresurser genom produktion och konsumtion fortsätter att öka, något som inte är bra ur ett hållbarhetsperspektiv.

Exempel på att fokus i den hållbara staden ligger för kommunen på den ekonomiska dimensionen exemplifieras med följande citat (våra kursiveringar): "Stadslivet fortsätter att utvecklas med en *skön atmosfär*. Fokus för utvecklingen är att *skapa en socialt hållbar stad*. När stadskärnan förändras föds nya behov och beteendemönster. *Handel, tjänster och hotellverksamhet* är viktig för kommunens utveckling och attraktivitet. Genom att skapa offentliga rum och stråk *i samverkan med näringslivet* ökar man dragningskraften tillsammans" (Västerås Översiktsplan s. 25). "Detta ökar närheten och tillgängligheten till både vardagsservice, *stadsliv och den regionala arbetsmarknaden*. Med sin centrala placering, bidrar universitetet till ett *innovativt näringsklimat* samtidigt som studenterna medverkar till ett livfullt stads- och kulturliv" (Västerås Översiktsplan s. 23).

Kommunen måste naturligtvis ta ekonomiskt ansvar så att västeråsarna ska ha tillgång till arbete och resurser, men man borde skriva explicit att ekonomisk tillväxt innebär att en viktig del av samhällsstyrningen överläts till privata aktörer där kommunen inte råder över. Genom att använda begrepp som ekonomisk tillväxt i relation till hållbar utveckling bidrar man inte till den större medvetenhet som behövs för att överge dagens ekonomiska modell och gå mot den gröna samhällsomställningen. Naturskyddsföreningen anser, som Einstein lär ha sagt, att vi inte kan lösa dagens problem med samma tänkande som ledde fram till problemen. Detta är viktigt att notera på ett av kommunens offentliga dokument. Kommunen har ett ansvar att bereda invånarna på det som kommer. Ovan tagna synpunkter bidrar inte att förbereda västeråsarna för den nödvändiga samhällsomställning som behövs för att komma över natur- och klimatkrisen.

KOLLEKTIVTRAFIKEN SOM RYGGRAD

Enligt SCB är Västerås den storstad där det körs mest bil. Detta visar på att det behöver bli lättare och naturligare för västeråsarna att välja kollektivtrafik, cykel och gång. Kollektivtrafik med ett väl utbyggt linjenät med täta avgångar och rimliga taxor är en nyckel samt ett väl utbyggt cykelvägnät. Även att staden byggs där man har vardagens målpunkter som olika typer av service på överkomligt avstånd som i den s.k. 15-minuters staden.

På sida 19 står: "Genom att fler väljer att resa kollektivt kan vi reducera vår klimat- och miljöpåverkan [...]. Om fler reser kollektivt kan vi förbättra luftkvaliteten samt minska buller i tätbebyggda områden". Det framgår dock inte hur man ska göra för att få fler människor att åka kollektivt. Naturskyddsföreningen föreslår att Översiktsplanen presenterar riktlinjer för att kollektivtrafiken blir gratis i en snar framtid. Flera åtgärder tidigare har inte gett de tänkbara effekterna.

Översiktsplanen fortsätter: "Kollektivtrafiken bidrar också till en ökad social hållbarhet då den gör det möjligt att transportera sig i Västerås även utan tillgång till bil" (Västerås Översiktsplan s. 19). Naturskyddsföreningen förslag att kollektivtrafiken blir gratis bidrar inte bara till ekologisk hållbarhet utan även till social hållbarhet: alla ska kunna åka kollektivt, oavsett deras ekonomiska förhållanden.

Viktigt är också att pendelparkeringarna samlokaliseras med kollektivtrafik och cykelvägar som når ett flertal målpunkter. Om pendelparkeringen saknas i Västerås kommun och resande hänvisas till en parkering på andra sidan kommungränsen når man inte upp till målet/syftet.

Exempelvis på norra sidan av kommunen sker följande: Vid riksväg 56 finns ingen parkering vid Hallsta, som är första hållplatsen inom kommunen om man kommer norrifrån. Man blir hänvisad till att parkera på pendelparkeringen vid Ransta. Dock kostar bussbiljetten därifrån till Västerås nästan dubbel så mycket än på nästa hållplats (Hallsta). Sådana saker borde tittas närmare på för att ta en riktlinje i frågan.

Vad gäller trafik generellt är Naturskyddsföreningen kritisk till att det "utreds väg förbi Anundshög för att avlasta vägen från tung trafik mellan E18 och Finnslätten samt vidare till väg 56. Badelundavägen är smal och krokig och inte anpassad för tung trafik" (s. 16). Tung trafik bör i första hand ledas via dagens vägnät E18-Österleden till Finnslätten. Vi är oroliga för negativ påverkan på Anundshög-Badelunda området med en ny väg förbi Anundshög.

GRÖNSKA OCH VATTEN I STADSMILJÖN

Utreda möjligheten att öppna upp kulverterade vattendrag står det i Grönstrukturplanen (Grönstrukturplan s. 37). "Flera av de mindre vattendragen är delvis kulverterade och dessa partier har därmed förlorat sin funktion som spridningsväg för växt- och djurliv. [...] viktigt att de kvarvarande vattendragen och deras stränder skyddas och att dagvatten fördröjs och renas" (Grönstrukturplan s. 39). Här pratar vi om Emausbäcken, Persbobäcken, Kapellbäcken, Mälarparksbäcken och Hamrebäcken. Alla de har kulverterade delar.

I ett led att göra staden mer attraktiv hävdas det i Översiktsplanen att det handlar om att skapa "vackra, gröna miljöer som stärker den biologiska mångfalden och bidrar till en modern och attraktiv stad" (s. 87). Detta kan passa väl med tanken på att utveckla nya grönområden runt om vattendragen genom att förlänga dem genom att öppna kulverteringarna och att göra stränderna attraktiva.

LOKALISERING AV TILLKOMMANDE FÖRNYBAR ENERGI I VÄSTERÅS

"Översiktsplanen är en strategisk plan mot en hållbar framtid. [...] För näringslivet, exempelvis bygg-, industri-, handels- och vindkraftsföretag, är översiktsplanen vägledande vid bedömning om lämplig plats för en verksamhet" (s. 4). Det saknas dock något mer konkret om detta i Översiktsplanförslaget. Naturskyddsföreningen anser att det behövs, inom ramen för Översiktsplanen, tas fram en *Vindbruksplan* för framtida lokalisering av vindkraft. Likaså behöver det tas fram en *Solbruksplan* för framtida lokalisering av parker för solkraft. Även för större anläggningar för energilagring med batterier eller vätgas bör det finnas planer på lämplig placering. Det blir sannolikt allt vanligare med kombinerade energiparker med både elproduktion och energilagring.

Detta uttrycks bra i bilagan "Strategisk miljöbedömning av Västerås översiktsplan utblick 2070" (Kap 4.1 Agenda 2030, Mål 7 Hållbar energi för alla, sida 15). Tillräckliga ytor för både produktion och överföringskapacitet behöver avsättas för att möta framtidens behov.

Det är inga specifika områden utpekade i planförslaget för solcellsparkar eller vindkraft, inte heller nya kraftledningsstråk, så bedömningen om förnybar energiproduktion och tillgången därtill blir dock osäker.

o o o o o o o o o

Yttrandet har sammanställts av arbetsgruppen Stadsplanering
Naturskyddsföreningen i Västerås

Med vänlig hälsning
Moa Olivensjö,
ordförande för Naturskyddsföreningen i Västerås
vasteras@naturskyddsforeningen.se
073-808 44 32